

The Effect of Satisfaction with Functional Components of Place on Social Sustainability and Livability Perception (Case Study: The Residential Context of the Old Neighborhoods Around the Ardabil Market)

ARTICLE INFO

Article Type Original Research

Author

Islam Karami¹
Leila Rahimi^{2*}
Ziba Abdollah vand³
Mahdieh nikoofard⁴

How to cite this article

Karami, Islam and Rahimi, Leila and Abdollah vand, Ziba and nikoofard, Mahdieh. The Effect of Satisfaction with Functional Components of Place on Social Sustainability and Livability Perception (Case Study: The Residential Context of the Old Neighborhoods Around the Ardabil Market). Urban Design Discourse. 2025; 6(1): 29-47.

doi.org/10.48311/UDD.5.4.99

¹ Assistant Professor, Department of Architecture and Urban Planning, Shahrood University of Technology Shahrood, Iran

² Associate Professor, Faculty of Civil engineering, Tabriz of University, Tabriz, Iran

³ master of geography and urban planning, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabili, Iran

⁴ master of Architecture, Department of Architecture and Urban Planning, Shahrood University of Technology, Shahrood, Iran

* Correspondence

Address: Associate Professor, Faculty of Civil engineering, Tabriz of University, Tabriz, Iran
Email: ????

Article History

Received: September 9, 2024

Accepted: September 16, 2024

Published: December 5, 2024

ABSTRACT

Livability and paying attention to its functional qualities is one of the important and necessary parts of urbanization in the contemporary century, which has been raised against many complex problems of urban life in today's world. The quality of livability in urban areas and the explanation of the role of biological units in the promotion of social sustainability are highly influenced by functional qualities and their mutual role. Although the concept of livability has been discussed in different spatial and thematic dimensions, the investigation of its role as an influencing variable of spatial qualities and a mediating variable of social sustainability has received less attention. The present research was carried out in a descriptive-analytical and survey form using a researcher-made questionnaire in the community of residential context around the market of Ardabil city and with the aim of developing the biological quality and social life of the said neighborhood. The sample size of 384 people was obtained based on Cochran's formula. Data analysis was done with SPSS and Amos software using Structural Equation Modeling (SEM). The results showed that by comparing the total effect of each index on livability, it was found that the accessibility factor has the greatest effect. In addition, it was proved that the indirect effect of social stability is greater between safety and physical order and livability. This means that greater satisfaction in social sustainability can increase the impact of climate safety and comfort on livability. The research solutions in developing the security and safety of urban tissues, controlling the permeability of the communication network and improving the environmental qualities through the development of pleasant spaces have been presented.

Keywords: Urban environment, Livability, satisfaction, social sustainability.

تأثیر رضایت از مؤلفه‌های کالبدی - فضایی محله در پایداری اجتماعی و ادراک زیست‌پذیری (نمونه موردی: بافت مسکونی محلات قدیم اطراف بازار اردبیل)

اطلاعات مقاله:

چکیده

نوع مقاله: پژوهشی اصیل

نویسندگان:

اسلام کرمی^۱

لیلا رحیمی^۲

زیبا عبدالله‌وند^۳

مهدیه نیکوفرد^۴

نحوه استناد به این مقاله:

کرمی، اسلام و رحیمی، لیلا و عبدالله‌وند، زیبا و نیکوفرد، مهدیه. تأثیر رضایت از مؤلفه‌های کالبدی- فضایی محله در پایداری اجتماعی و ادراک زیست‌پذیری (نمونه موردی: بافت مسکونی محلات قدیم اطراف بازار اردبیل). گفتمان طراحی شهری مروری بر ادبیات و نظریه‌های معاصر، ۶ (۱)، ۲۹-۴۷.

زیست‌پذیری و توجه به کیفیت‌های عملکردی آن از مباحث مهم و ضروری شهرنشینی در قرن معاصر است که در برابر بسیاری از مشکلات پیچیده زندگی شهری در جهان امروزی مطرح شده است. کیفیت زیست‌پذیری در محلات شهری و تبیین نقش واحدهای زیستی در ارتقاء پایداری اجتماعی، تأثیرپذیری فراوانی از کیفیت‌های عملکردی و نقش متقابل آن دارد. اگرچه، مفهوم زیست‌پذیری در ابعاد مختلف فضایی و موضوعی مورد بحث قرار گرفته است، بررسی نقش آن بعنوان متغیری تأثیرپذیر از کیفیت‌های فضایی و متغیر میانجی پایداری اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. پژوهش حاضر بصورت توصیفی-تحلیلی و پیمایشی با استفاده از پرسشنامه محقق ساخت در جامعه بافت مسکونی اطراف بازار شهر اردبیل و با هدف توسعه کیفیت زیستی و حیات اجتماعی محله مزبور انجام یافته است. حجم نمونه ۳۸۴ نفر براساس فرمول کوکران بدست آمد. تجزیه و تحلیل اطلاعات با نرم افزار SPSS و Amos به روش معادلات ساختاری (SEM) انجام شد. نتایج نشان داد، که با مقایسه اثر کل هر شاخص روی زیست‌پذیری، عامل دسترسی بیشترین تأثیر را دارد. بعلاوه، ثابت شد که اثر غیرمستقیم پایداری اجتماعی بین ایمنی و نظم و وحدت کالبدی بیشتر است. این بدین معنی است که رضایتمندی بیشتر در پایداری اجتماعی بیشتر می‌تواند تأثیر ایمنی و آسایش اقلیمی بر روی زیست‌پذیری را افزایش دهد. راهکارهای پژوهش در توسعه امنیت و ایمنی بافت‌های شهری، کنترل نفوذپذیری شبکه ارتباطی و ارتقای کیفیت‌های محیطی از طریق توسعه فضاهای دلپذیر ارایه شده است.

واژه‌های کلیدی: محیط شهری، زیست‌پذیری، رضایتمندی، پایداری اجتماعی.

۱. استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی شاهرود، شاهرود، ایران
۲. دانشیار گروه معماری، دانشکده عمران، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
۳. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری گرایش مسکن، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
۴. دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه صنعتی شاهرود، شاهرود، ایران

* نویسنده مسئول:

دکتر لیلا رحیمی

نشانی: دانشیار گروه معماری، دانشکده عمران، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
ایمیل: ?????????

تاریخ مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۶/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۲۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۹/۱۵

حق چاپ © ۲۰۲۰، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس. این مقاله با دسترسی آزاد تحت شرایط مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 منتشر شده است که به اشتراک‌گذاری (کپی و توزیع مجدد مطالب در هر رسانه یا قالبی) و انطباق (بازترکیب، تغییر شکل و بازسازی بر اساس محتوا) را اجازه می‌دهد.

۱. مقدمه

ضرورت توجه به مفهوم شهر زیست‌پذیر با اهداف حل مشکلات شهری، ارتقای کیفیت زندگی، کارآمدی مدیریت شهری و راهبری شهر به سمت مطلوبیت بیشتر و احترام به ارزش‌های محلی بیش از پیش اهمیت یافته است [۱، ۲]. در مطالعات پیشین زیست‌پذیری، که عمدتاً مرتبط به عوامل اقتصادی است، استدلال کرده‌اند که افزایش فرصت‌های اشتغال منطقه‌ای می‌تواند تأثیر مثبتی بر رضایت شهری داشته باشد [۳، ۴، ۵]. با این حال، عوامل غیر اقتصادی ای، بویژه محیط‌ها و محله‌هایی که ساکنان هر روز با آن مواجه می‌شوند، تأثیر قابل‌توجهی بر کیفیت زندگی و زیست‌پذیری دارند. با تفسیر زیست‌پذیری به معنی پایداری، زیست‌پذیری هم به جنبه‌های شخصی و ایمنی مسکن [۶] و هم به جنبه‌های محلی و مشکلات ناشی از رشد جمعیتی و شهرنشینی کمک می‌کند [۷]. تمایز بین شاخص‌های زیست‌پذیری با شاخص‌های پایداری در این است که شاخص‌های زیست‌پذیری آنچه را که امروز در حال وقوع است اندازه می‌گیرند، اما شاخص‌های پایداری، ظرفیت موجود برای آنچه در آینده رخ خواهد داد را اندازه‌گیری میکند. زیست‌پذیری اشاره به زیرمجموعه‌ای از اهداف پایداری دارد که مستقیماً اعضای جامعه را تحت تأثیر قرار میدهند. زیست‌پذیری و پایداری معمولاً دارای اهداف مشترک، اما غالباً دارای چشم‌اندازها و اولویتهای متفاوت هستند [۸]. در اهمیت جایگاه زیست‌پذیری و پایداری اجتماعی، نقش زیست‌پذیری مکانهای شهری در کیفیت و کمیت اجتماعی مکان [۹]، رفاه اجتماعی، توسعه اقتصاد، سازگاری و پیشرفت اجتماعی در پاره‌ای از مطالعات مورد توجه قرار گرفته است. افزایش جرم و جنایت، آلودگی هوا و ازدحام ترافیک [۱۰] زمینه ساز افزایش مهاجرت‌ها به حومه‌ها و بستر ساز مشکلات عمده اجتماعی و اقتصادی شده فضای شهری زمینه ای برای ظهور و بروز جرایم شهری و تضادها و تعارضات اجتماعی است [۱۱]. تداوم این مشکلات بستر ساز تحقق ناپایداری و کاهش رضایتمندی و میل به مشارکت و همگامی مردم با مدیریت شهری است. اگرچه، روابط اجتماعی همسایگان یک متغیر وابسته متأثر از رضایت از محیط شهری است، درعین حال، بصورت مستقل بر کیفیت زیست‌پذیری نیز تأثیر می‌گذارد [۱۲]. پایداری شهری درگرو افزایش زیست‌پذیری، تأمین رفاه نسبی، مشارکت شهروندان و افزایش آگاهی اجتماعی برای همه اعضای جامعه است [۱۳]. پیوند اجتماعی، از "فضاها" برای ساکنان "مکان‌های معنادار" می‌سازد، که تأثیر مثبتی بر دلبستگی ساکنان به محله جامعه دارد [۱۴]. برخی مطالعات، اعتماد ساکنان به همسایه‌ها، تعداد دوستان و تعاملات اجتماعی را به عنوان شاخص سنجش روابط اجتماعی همسایگان شناسایی کرده اند [۱۵]. نقش محیط‌های شهری در توسعه فراغت و تقویت لولای اجتماعی و شیرازه مدنی شهر [۱۶، ۱۵]، همچنین، تقویت روابط اجتماعی همسایگان در

محیط‌های مروج پیاده‌روی [۱۷] و نقش محیط‌های شهری امن، در توسعه پیاده‌روی و افزایش بار اجتماعی مکان [۱۸، ۱۶] از موارد قابل طرح است. از اینرو، هدف پژوهش، بررسی رابطه کیفیت زیست‌پذیری، پایداری اجتماعی و رضایت از کیفیت‌های عملکردی مکان است که در نمونه موردی بافت مسکونی اطراف بازار اردبیل انجام یافته است. کاهش نقش سکونت در محلات اطراف بازارهای سنتی و تلاش برای احیای زندگی اجتماعی در آن، میل به فرسودگی بخش میانی شهر در اثر تصمیمات نادرست مدیریت شهری، توسعه افسار گسیخته بازار به محلات پیرامون، کاهش سطوح کیفیت زیستی در مناطق مرکزی بدلائل متنوع و امکان تجدید ساختار اجتماعی بافتهای مزبور، کاهش نقش اقتصادی زمین در توسعه درونزا و ائتلاف زیرساختهای شهری و غیره از دلایل انتخاب نمونه موردی است. وجود تأثیر مثبت رضایتمندی از محیط‌های شهری و مؤلفه‌های آن بر زیست‌پذیری و تبیین تأثیر میانجی پایداری اجتماعی بر رضایت و زیست‌پذیری از فرضیه‌های پژوهش است. توزیع متعادل و هدفمند منابع و پروژه‌های شهری منطبق با زیست‌پذیری در پایداری اجتماعی و رضایت از محیط شهری ضرورت و اهمیت پژوهش است.

۲. پیشینه پژوهش

مطالعاتی که رابطه کیفیت محیط شهری، موضوعات اجتماعی و زیست‌پذیری را بررسی کرده‌اند، چندان زیاد نیست [۱۰، ۱۹، ۲۰]. با نگاهی به پیشینه پژوهش‌های انجام یافته، نتایج یک پژوهش نشان داد، سطح بالای رضایت از محیط شهری بر زیست‌پذیری تأثیر گذار و دسترسی بیشترین تأثیر را در این رابطه دارد. همچنین، روابط اجتماعی همسایگان نقش میانجی در رضایتمندی و ایمنی محیط‌های شهری دارد [۱۲]. نتایج پژوهش تحلیل فضایی آثار حکمروایی مطلوب بر زیست‌پذیری شهری نشان داد، بین شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و زیست‌پذیری شهری رابطه ضعیف تا متوسطی وجود دارد [۲۱]. پژوهش سنجش زیست‌پذیری بافت‌های شهری با تأکید بر پایداری اجتماعی، نشان داد، شاخص‌های پایداری اجتماعی زیست‌پذیری در بعد عینی و ذهنی کیفیت زندگی با توجه به سطح دسترسی به خدمات و رضایت از خدمات ارائه شده شکاف پایین‌تری دارد [۲۲]. نتایج یک پژوهش نشان داد که همبستگی معنی داری بین ضریب توسعه پایدار اجتماعی و شمار جمعیتی شهرستان‌های استان وجود دارد [۲۳]. پژوهش تأثیر اصول شهر زیست‌پذیر در ارتقای سطح رضایتمندی شهروندان، نشان داد، حضورپذیری در فضا و بعد از آن، هویت و حس تعلق به مکان در رضایتمندی از محله تأثیر دارد [۲۴]. نتایج پژوهش سنجش زیست‌پذیری محلات شهری در راستای توسعه پایدار از دیدگاه شهروندان نشان داد که بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی شهروندان و زیست‌پذیری ارتباط مستقیمی وجود دارد [۲۵]. پژوهش ارزیابی وضعیت زیست‌پذیری بخش مرکزی

کلانشهرها از دیدگاه ساکنان کلانشهر تبریز نشان داد، ۴ محله بازار، شهنار، دانشسرا و مقصودیه از شرایط زیست‌پذیری بهتری برخوردار هستند [۲۶]. در مدل‌سازی ساختاری تأثیر زیست‌پذیری بر کیفیت زندگی مبتنی بر نظر سنجی عمومی در شهر دورود، نشان دادند، عامل آموزشی، با ضریب رگرسیونی بیشترین اثر را بر زیست‌پذیری و عامل زیست-محیطی با وزن عاملی بیشترین اثر را در کیفیت زندگی شهر دورود داشته و زیست‌پذیری تأثیر بسیار زیادی بر کیفیت زندگی در شهر دورود داشته است [۲۷]. بررسی میزان زیست‌پذیری شهری در محلات دروازه دار در کلان‌شهر تبریز، نشان داد که میزان زیست‌پذیری در محلات دروازه‌دار مورد مطالعه در حد نسبتاً مطلوب قرار دارد. از نتایج دیگر پژوهش می‌توان به تأثیر محلات دروازه‌دار در افزایش میزان پایداری اجتماعی ساکنین و ارتقای میزان سرمایه اجتماعی و امنیت بعد از سکونت در محلات دروازه‌دار اشاره نمود [۲۸]. مطالعه تطبیقی زیست‌پذیری در بافت جدید و قدیمی شهرها در شهر ارومیه بیانگر آن بوده که به‌طور کلی میزان زیست‌پذیری در بافت قدیمی شهر ارومیه نسبت به بافت جدید شهر بیشتر بوده است. همچنین میزان زیست‌پذیری در بافت قدیم نسبت به بافت جدید در وضعیت بهتری قرار داشته است؛ و میزان زیست‌پذیری براساس شاخص‌های کیفیت ابنیه، محدوده تحت پوشش فاضلاب و دسترسی به کاربری فضای سبز در بافت جدید نسبت به بافت قدیم وضعیت خوبی را دارا بوده است [۲۹]. پژوهش شکل شهری و زیست‌پذیری نشان داد، شاخص‌های اجتماعی-اقتصادی بر روی متغیرهای شکل شهری برای ارزیابی اهمیت محیط ساخته شده در پیش‌بینی کیفیت‌های مرتبط با زیست‌پذیری منطبق هستند. به‌طور کلی، شاخص‌های فرم شهری برای پیش‌بینی معیارهای اجتماعی-اقتصادی مهم‌ترین شاخص‌ها در رابطه با زیست‌پذیری شهری بودند [۳۰]. در بررسی شاخص زیست‌پذیری فضایی برای مراکز شهری متراکم، مشخص شد، مراکز شهری از نظر جمعیت و مساحت ساخته شده، یک همبستگی‌های فضایی با معیارهای عینی زیست‌پذیری مانند فضاهای باز یا امکانات اجتماعی را به اشتراک می‌گذارند [۳۱]. پژوهش ارزیابی زیست‌پذیری از طریق مرور ادبیات به مطالعه تطبیقی بین داکا و یک شهر جنوب شرق آسیا، پرداخته و مهمترین عوامل مؤثر بر رضایت شهروندان در زیست‌پذیری را شناخته و اظهار می‌کند این یافته‌ها به معماران و برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا مناطق مداخله در شهرهایی را که کمترین زیست‌پذیری را دارند شناسایی کنند تا آنها را زیست‌پذیرتر کنند [۳۲]. پژوهش زیست‌پذیری شهری: شبیه‌سازی، ارزیابی و تفسیر مبتنی بر عامل، نشان داد، ابزارهای شبیه‌سازی توسعه یافته یک رویکرد عملی برای توسعه پایدار شهرها در حمایت از ارزیابی و طراحی سیاست‌های حاکمیتی را تشکیل می‌دهند، و چارچوب روش‌شناختی جدیدی برای درک مکانیسم‌های ساخت

زیست‌پذیری شهری ارائه می‌دهد [۳۳]. همچنین، در خصوص بافت تاریخی و محلات ششگانه اردبیل (نمونه مورد پژوهش)، نیز قبلاً، پژوهش‌هایی انجام یافته است. پژوهش تحلیلی بر تأثیر سطح رضایت از پایداری کالبدی-محیطی بر مؤلفه‌های کیفیت زندگی ساکنان در محلات شهری نشان داد، شاخص‌های رضایت از بعد کالبدی-محیطی کیفیت زندگی مهمترین و اثرگذارترین بعد نسبت به سایر ابعاد در بافت تاریخی اردبیل می‌باشد [۳۴]. پژوهش مقایسه عوامل مؤثر بر حس تعلق به مکان در محلات جدید و قدیم شهر اردبیل، نشان داد، اگرچه احساس تعلق به مکان در محلات قدیمی بیشتر از محلات جدید است، اما عوامل مؤثر بر حس تعلق به مکان در محلات قدیمی، ماهیت متفاوتی در مقایسه با محلات جدید دارد و در محلات قدیمی علاوه بر پیوندهای تاریخی و خانوادگی در افراد، عوامل اجتماعی نسبت به عوامل کالبدی، عامل قوی‌تر و اثرگذارتری بر سطح رضایت‌مندی و حس تعلق در ساکنان محله است. افراد در محلات قدیمی و جدید ابعادی از حس تعلق را به دست می‌آورند و ابعادی را از دست می‌دهند [۳۵]. همچنین، بررسی ارزیابی سطح پایداری اجتماعی در بافت‌های تاریخی شهری در اردبیل، نشان داد، باینکه مؤلفه‌های امنیت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، تعامل اجتماعی و حس تعلق وضعیت مطلوب‌تری نسبت به سایر مؤلفه‌ها داشتند، اما ناپایداری در وضعیت اقتصادی ساکنان، پایین بودن کیفیت کالبدی بافت و دسترسی نامناسب به خدمات عمومی، عامل مهمی در تشدید ناپایداری اجتماعی محدوده مورد مطالعه است [۳۶]. پژوهش تحلیلی بر رضایت از کیفیت زندگی در مناطق مرکزی شهرها، نشان داد، میانگین رضایت مجموع شاخص‌های مورد بررسی (اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی، و کالبدی)، حاکی از رضایت نسبی از کیفیت زندگی کلی ساکنان در محلات مرکزی اردبیل است [۳۷]. پژوهش ارزیابی مؤلفه‌های مؤثر بر پیوندهای اجتماعی در مرکز محله‌های شهر اردبیل، نشان داد که رابطه معناداری بین مؤلفه‌های دلبستگی، تعاملات اجتماعی، تعهد به ارزش‌های محله و باور و اعتقادات وجود دارد و مؤلفه دلبستگی در مقایسه با مؤلفه‌های دیگر تأثیر بالاتری در میزان پیوندهای اجتماعی افراد در رابطه با فضاهای شهری دارد [۳۸]. با نگاهی به پیشینه، تبیین نقش رضایت‌مندی از مکان و پایداری اجتماعی بعنوان متغیر میانجی، ارزیابی موضوع در بافت مسکونی اطراف بازارهای سنتی بعنوان یکی از چالش‌های شهری کاهش کیفیت زیست‌پذیری بافت‌های تاریخی شهر، تمرکز بر شاخص‌های عملکردی مکان بعنوان شاخص‌های تأثیر گذار در حیات اجتماعی و مدنی همسایگان از جنبه‌های جدید و نوآوری پژوهش حاضر است که در پژوهش‌های دیگر کمتر بدان پرداخته شده است.

۳. مبانی نظری

زیست‌پذیری: نظریه زیست‌پذیری در سال ۱۹۹۶ شکل روشن

کیفیت‌های عملکردی طبق معیارهای زیر بررسی شده است:

- دسترسی: اگر تسهیلات مختلفی وجود داشته باشد که به راحتی در دسترس باشند، ساکنان از جامعه خود راضی خواهند شد. در برخی مطالعات، سطح رضایت از دسترسی به عنوان یک عامل مهم در افزایش زیست‌پذیری ذکر شده است [۱۲، ۳۱، ۵۱].

- دلپذیری: دلپذیری به رضایت از محیط طبیعی در محله اشاره دارد. اهمیت محیط‌زیست طبیعی در زیست‌پذیری و رضایتمندی اثبات شده است [۱۰، ۱۲، ۵۲].

- ایمنی: ایمنی به این معنی آن است که فرد یا ساکنان تا چه حد از حوادثی مانند بلایای طبیعی یا آتش‌سوزی، و جرایم ایمن هستند. ایمنی به عنوان یکی از عوامل مهمی که محیط‌های شهری را تشکیل می‌دهد و آن را ارتقا می‌دهد. رضایت از محیط‌های شهری ارتباط نزدیکی با نرخ جرایم یا نرخ تصادفات دارد [۱۲، ۵۳، ۵۴].

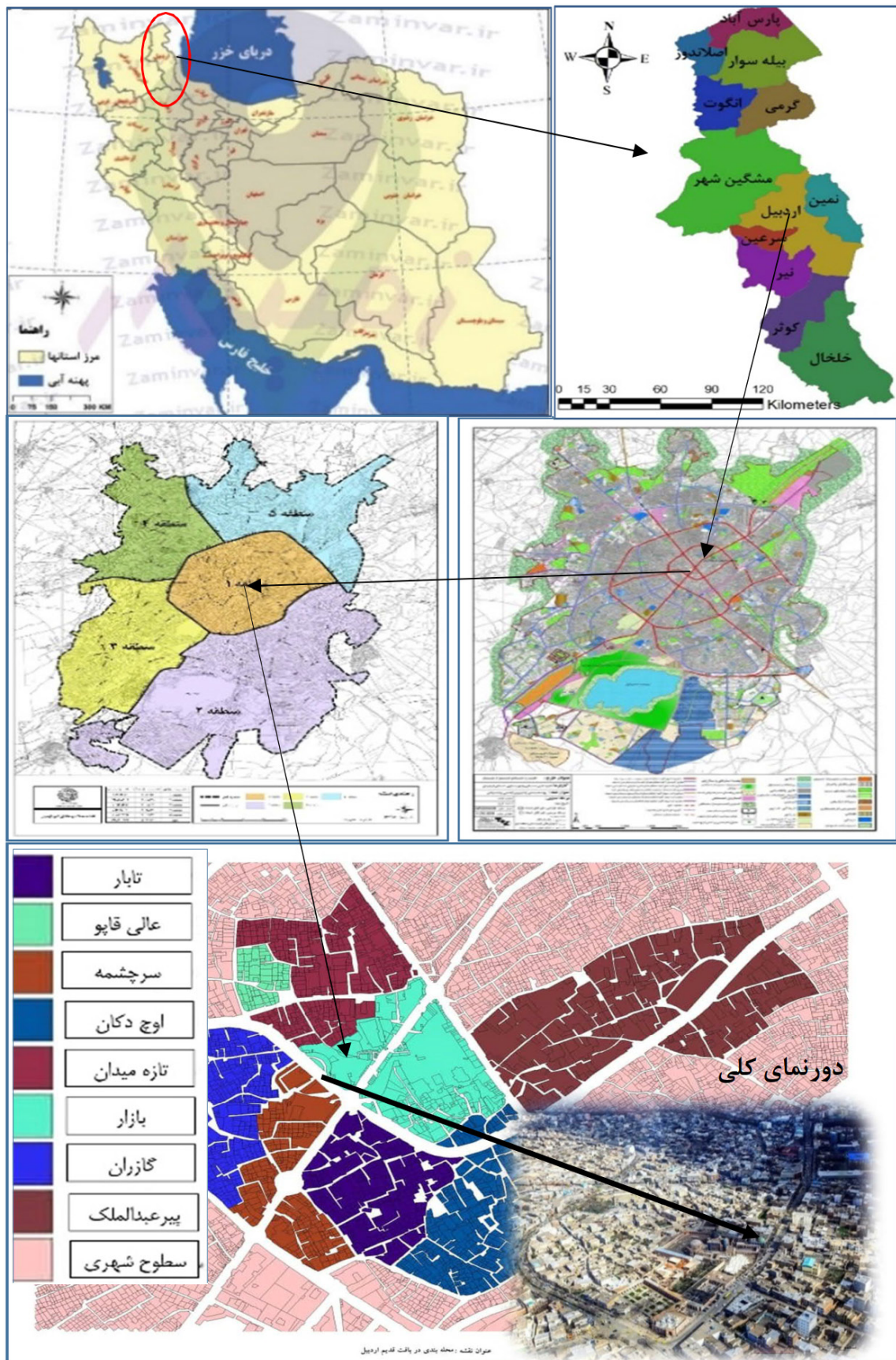
- آسایش اقلیمی: رضایت از کیفیت طراحی فضاهای باز عمومی به عنوان یک قرارگاه رفتاری برای اوقات فراغت در گرو آسایش محیطی ناشی از سلسله مراتب اقلیمی است. خرد اقلیم شهری از عواملی است که در رسیدن به آسایش و رضایت محیطی ضروری است [۵۵، ۵۶].

- وحدت و نظم کالبدی: احساس آرامش خاطر، نشاط و وجود حس سرزندگی بعنوان یکی از نیازهای روحی انسان و مهمترین شاخص کیفیت فضا است. انبوهی از فضاهای دل‌مرد، سرد و بیروح در شهرها تحت تأثیر ناهمگونی و آلودگیهای بصری مشاهده می‌شود که به دور از هر گونه زیبایی و مطلوبیت، هیچگونه معنا، مفهوم و عملکردی را القاء نمی‌کنند [۵۷]. براساس رویکرد عینی، زیبایی واجد چهار خصیصه نظم، وحدت، تنوع و هماهنگی است و رویکرد ذهنی بر باورها، خاطرات فردی و جمعی، ارزشهای اجتماعی و فرهنگی و ترجیحات فردی متکی است [۵۸].

پایداری اجتماعی: پایداری اجتماعی به «توانایی جامعه برای حفظ و نگهداری ابزارهای ضروری ایجاد رفاه و مشارکت اجتماعی و حفظ ثبات مؤلفه‌های اجتماعی برای گسترش یکپارچگی و انسجام» اشاره می‌کند [۵۹] که ملازم با عدالت اجتماعی و اقتصادی است که موجب رشد و پیشرفت انسانی و رسیدن به سطحی استاندارد برای تأمین نیازهای درونی و بیرونی است [۶۰]. برای توسعه پایدار اجتماعی چهار معیار اصلی عدالت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت و امنیت معرفی شده است [۶۱]. پایداری اجتماعی ترکیبی از اصول سنتی اجتماعی، از قبیل نیازهای اولیه و اساسی (مسکن و بهداشت)، اشتغال، آموزش، برابری و عدالت اجتماعی و مفاهیم جدیدی که کمتر قابل اندازه‌گیری هستند، مانند هویت، حس مکان، خوشبختی، رفاه

و واضحی بخود گرفت. بعدها در آمریکای شمالی، اروپا، استرالیا و سایر کشورها، محققان نظریه زیست‌پذیری را در ارزیابی و برنامه‌ریزی شهرها اعمال کردند و به نتایج عملی دست یافتند [۳۹، ۴۰] که هدف آن داشتن شهری مطلوب‌تر برای زندگی و توسعه شهری پایدار است [۴۱]. با توسعه شهرنشینی و رشد لجام گسیخته شهرها، و گسست حیات اجتماعی و زیستی و ارتباط انسان با محیط زیست، شهرسازی معاصر، با جوامعی مواجه است که از جنبه‌های بوم‌شناسی، اجتماعی و فرهنگی آسیب بسیار دیده است و نیازمند چاره جویی اساسی و سریع است [۳۹]. از این رو، برنامه ریزان در همه سطوح به طور فزاینده ای زیست‌پذیری را بعنوان استراتژی تجدید حیات محله، توسعه مجدد، تأمین مسکن قابل قبول، حفاظت از محیط زیست، بهبود امنیت و کاهش نرخ جرم و جنایت مطرح می‌نمایند [۴۲]. آسایش، دلپذیری، رفاه، راحتی، سلامت، کارکردهای شهری همچون مسکن، کار و حمل و نقل محورهای پژوهش مهم در حوزه زیست‌پذیری شهری است [۴۳، ۴۴]. در واقع، شاخص‌های زیست‌پذیری بر اساس تدابیر مرتبط با مکان، حمل و نقل و زیرساخت‌ها و تسهیلات رفاهی شکل می‌گیرد که این امر مبین این است که سلامت تحت تأثیر مؤلفه‌های شخصی، حمایت‌های اجتماعی و شرایط اجتماعی- اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی است. این موارد نیز به سهم خود، سکونت، آموزش و پرورش، محل اشتغال و دسترسی به خدمات و امکانات را در بر می‌گیرد. از این جهت، زیست‌پذیری به عنوان شاخصی از کیفیت زندگی و رفاه ذهنی ساکنان [۴۵]، به عنوان یک معیار زندگی برای ساکنان یک منطقه و یا بررسی مناسب بودن یک مکان خاص برای زندگی انسان تعریف شده است [۴۶].

رضایتمندی: در تبیین رابطه زیست‌پذیری و رضایتمندی از مکان می‌توان گفت که، یک منطقه چگونه نیازهای ضروری ساکنانش را برآورده می‌سازد [۴۷] اگر کسی بتواند نیازها و خواسته‌های خود را در یک منطقه برآورده کند، او متمایل شود که به زندگی خود در آن منطقه ادامه دهد [۴۸، ۴۹]. افزایش زیست‌پذیری با بهبود محیط شهری در بسیاری از شهرهای اروپا و ایالات متحده مشاهده شده و نیویورک در ایالات متحده و بیلپائو در اسپانیا، از جمله شهرهای موفق هستند که از طریق بهبود محیط شهری رشد و توسعه پیدا کرده‌اند [۵۰]. اصطلاح زیست‌پذیری به میزان تأمین ملزومات یک جامعه بر مبنای نیازها و ظرفیتهای افراد آن جامعه اطلاق می‌شود. زیست‌پذیری به یک سیستم شهری که در آن به سلامت اجتماعی، کالبدی و روانی همه ساکنانش توجه شده، اطلاق می‌شود و اصول کلیدی که به این مفهوم استحکام می‌بخشد شامل برابری، شأن، دسترسی پذیری، تفرج، مشارکت و توانمندسازی می‌باشد [۴۱]. در محیط‌های شهری سطح رضایت، بسته به ادراک ساکنان متفاوت است [۲۰].

شکل ۱. موقعیت محلات قدیمی اردبیل، در ایران، استان و شهر اردبیل. ماخذ: [۷۲]

در شمال و میدان عالی قاپو و خیابان شیخ صفی در جنوب محصور شد و «محله شیخ صفی» نام گرفت (شکل ۱). هسته اولیه و بافت تاریخی شهر اردبیل مجموعه بازار است. مشخصات عمومی محلات شش گانه اردبیل به صورت جدول ۱ قابل شناسایی است. در سالهای گذشته نارین قلعه در جنوب شهر و همچنین باغ ملی شامل بافت با ارزش تاریخی شهر اردبیل میشده است ولی در حال حاضر با از بین رفتن نارین قلعه و تغییر کاربری باغ ملی بافت تاریخی با ارزش شامل محدودهای در شمال این دو مکان می‌شود که ۹۲/۸ هکتار را شامل می‌خیابان شود. خیابان‌های امام خمینی، کاشانی، طالقانی، سیمتری مدنی به صورت منقطع از داخل این بافت عبور می‌کند و حد بیرونی بافت را نیز خیابان‌های مدرس و قسمتی از کاشانی و در جنوب گذر عارف شامل می‌شود.

آخرین محله بندی در دوران قاجار صورت گرفته و اردبیل به شش محله تقسیم بندی شده و نحوه رشد و گسترش محلات در اردبیل بدین گونه بوده که به تعداد شش محله اصلی محله دیگری افزوده نمی‌گردید و هر توسعه‌ای در لوای یکی از محلات اصلی شهر صورت می‌پذیرفت، بازار اردبیل مستقل و حالت مرکزیت شهر را داشت و حفاصل محلات اردبیل بوده است [۷۳]. سراهایی از بازار به سمت این محلات باز می‌شود، طوی تاور، اوچدکان، پیرعبدالملک، گازران (اونچی میدان) سرچشمه و عالی قاپو (دروازه) محلات ششگانه اردبیل را تشکیل می‌دهند، هر یک از این محلات دارای زیرشاخه‌ها، محله‌ها و کوچه‌های متعددی نیز هستند [۷۴]. شکل ۲، نقشه کاربری محلات قدیمی اردبیل را نشان می‌دهد.

۴. روش شناسی پژوهش

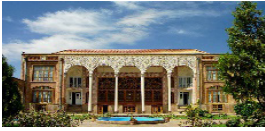
پژوهش حاضر از نظر ماهیت روش، توصیفی و اکتشافی، از نظر هدف کاربردی می‌باشد که با استفاده از ابزار مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای بر اساس پرسشنامه محقق ساخت، در جامعه آماری ساکنان بافت پیرامون بازار سنتی اردبیل و با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای نامنظم بر اساس جمعیت محله (تابار: ۲۸ عدد، عالی قاپو: ۹۶ عدد، سرچشمه: ۴۴ عدد، اوچدکان: ۱۲۰ عدد، پیرعبدالملک: ۴۸ عدد، گازران: ۴۸ عدد) ضمن توجه به پوشش کامل ساکنان کوچه‌های هر محله، انجام یافته است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران با احتساب جمعیت کل ساکن در محدوده مورد مطالعه، معادل ۳۸۴ نفر شد که در تابستان ۱۴۰۱ در ۶ روز کاری انجام گردید. شاخص‌ها، با استفاده از مقیاس پنج گزینه ای لیکرت رتبه‌بندی شدند. برای سنجش، رضایت از محیط شهری پنج مؤلفه دسترسی، دلپذیری و ایمنی [۶، ۱۲، ۲۰، ۳۱، ۴۲، ۵۲] و آسایش اقلیمی و وحدت و نظم کالبدی مورد بررسی قرار گرفت. عامل دسترسی از طریق سطح رضایت از دسترسی به موسسات عمومی، امکانات فرهنگی، امکانات تجاری و امکانات پزشکی و سلامت اندازه‌گیری شد. عامل دلپذیری هم از نظر رضایت از پارک‌های سبز و محیط طبیعی اطراف سنجیده شد. عامل ایمنی از نظر ایمنی ناشی از

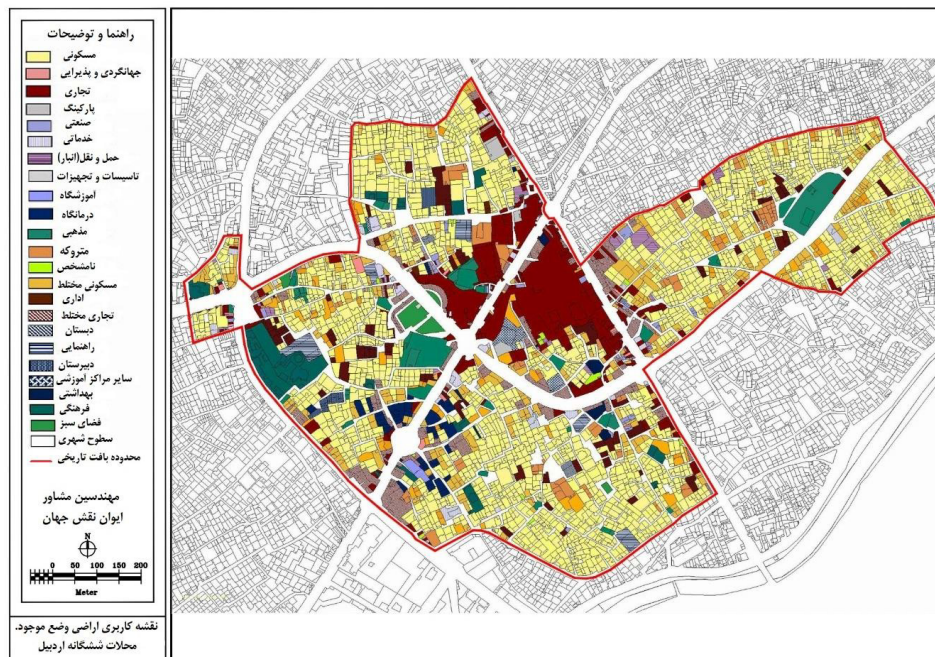
و کیفیت زندگی است [۶۲] و به عواملی چون دسترسی به امکانات، فضای سبز، فرصت‌های شغلی، حمل و نقل عمومی، فرصتهایی برای قدم زدن و دوچرخه سواری، سلامت و بهداشت، جدایی گزینی اجتماعی کمتر، بالابردن فرصت‌های شغلی برای افراد با مهارت پایین، فضای مسکونی مقرون به صرفه وابسته است [۶۳]. برای نیل به توسعه پایدار اجتماعی، به دسترسی آسان به خدمات شهری برای همگان، کاهش استفاده از وسیله نقلیه شخصی، ارتقای بهداشت و سلامت شهروندان، توجه به گروه‌های کم‌توان و کودکان، توزیع عادلانه امکانات، تقویت حس تعلق و هویت فرهنگی در شهر، و جلوگیری از انواع آلودگی‌ها بعنوان موضوعات اساسی اشاره شده است [۶۴]. برخی از مطالعات، راه کارهای «طراحی عرصه‌های جمعی چندمنظوره در فضاهای عمومی» در بعد تعامل اجتماعی و «طراحی اقلیمی» در بعد رفاه اجتماعی، را دارای بیشترین اهمیت برای پایداری اجتماعی در برنامه‌های مسکن می‌دانند [۶۵]. همچنین، مؤلفه‌های امنیت، مشارکت، و کیفیت زندگی بعنوان شاخص‌های پایداری اجتماعی مطرح شده‌اند و شاخص‌های حفاظت در مقابل جرم و جنایت، عدالت اجتماعی و رضایت از کیفیت دسترسی به خدمات دارای بیشترین سهم در تحقق پایداری مجتمع‌های مسکونی است [۶۶]. در بررسی پایداری اجتماعی در مجتمع‌های مسکونی به شاخص‌های آسایش درون‌خانه، بازی‌پذیری فضاهای باز و چندمنظوره، هویت اجتماعی، و نظم اجتماعی اشاره شده است [۶۷]. بعنوان جمع بندی مبانی نظری می‌توان گفت، برخی، به سرمایه اجتماعی روابط میان همسایگان به عنوان یک عامل مهم در زیست‌پذیری شهری اشاره می‌کنند. روابط یا فعالیت‌های اجتماعی می‌تواند به طور مثبت بر سطح رضایت از مکان تأثیر گذاشته و روابط اجتماعی تأثیر مثبتی بر رضایتمندی از محیط‌های شهری داشته باشد [۲۰، ۶۸]. کیفیت همسایگی و روابط اجتماعی همسایگان، بیشتر از ویژگی‌های فیزیکی واحد همسایگی در تعیین رضایتمندی ساکنان نقش دارد [۶۹]. با مطرح شدن رضایتمندی بعنوان وجهی از کیفیت زندگی، محیط شهری و روابط اجتماعی همسایگان و تحقق پایداری اجتماعی در محل سکونت، از عوامل موثر در کیفیت زندگی قلمداد شده است [۷۰، ۷۱].

مطالعه نمونه مورد پژوهش: مطابق شکل (۱)، استان

اردبیل در شمال غربی کشور ایران قرار گرفته و از شمال با جمهوری آذربایجان، از شرق با استان گیلان، از جنوب با استان زنجان و از غرب با استان آذربایجان شرقی همجوار است. استان اردبیل از نواحی سردسیر کوهستانی محسوب می‌شود و از نظر ویژگی‌های حرارتی، سرد بودن، ویژگی مشترک تمامی گونه‌های اقلیمی استان است. استخوان‌بندی شهر اردبیل در گذشته شامل بقعه شیخ صفی و جمعه مسجد به عنوان دو کانون اصلی تاریخی شهر بوده است. بعد از بریده شدن مرکز تاریخی شهر از طریق احداث خیابان‌های عریض و از هم گسیختن نظام محله‌ای قدیم، قسمتی از آن که بین خیابان‌های امام خمینی در شرق، طالقانی

جدول ۱. مشخصات عمومی محلات شش گانه اردبیل. ماخذ: مطالعات حفظ و احیای بافت با ارزش فرهنگی-تاریخی اردبیل (۱۳۸۷) [۹۰]

محدوده	کاربری غالب	ویژگی خاص	عنصر شاخص	محله
جنوب شرقی بافت تاریخی.	مسکونی	خانه‌های تاریخی		اوچدکان مساحت m2 ۱۳۰۵۳۲ جمعیت ۱۳۷۱ نفر
جنوب غربی بافت تاریخی.	تجاری و خدماتی	مراکز درمانی با کارکرد شهری و ساختمان‌های مخروبه و زمین‌های بایر		تاوار (طوی) مساحت m2 ۵۱۹۵۳ جمعیت ۲۳۶
غرب بافت تاریخی.	تجاری	مراکز فعال خدماتی و تجاری. بافت تاریخی.		سرچشمه مساحت m2 ۹۰۹۶۳ جمعیت ۴۳۷
شمال غربی بافت تاریخی.	تجاری و فرهنگی	وجود بناهای تاریخی و گردشگری		عالی قاپو مساحت m2 ۱۲۵۷۶۴ جمعیت ۱۰۳۹
شرق بافت تاریخی.	تجاری	وجود جمعه مسجد و تپه آن در قسمت شرقی		پیر عبدالملک مساحت m2 ۶۷۱۲۱ جمعیت ۴۲۴
غرب بافت تاریخی.	تجاری	فعالیت انبار. نزدیکی به بازار		گازران مساحت m2 ۷۶۷۶۹ جمعیت ۴۸۱

شکل ۲. نقشه کاربری محلات قدیمی اردبیل. ماخذ: مهندسین مشاور ایوان نقش جهان برگرفته از طرح جامع اردبیل [۷۵]

زیر شاخص "شرکت در مراسم‌ها و آیین‌های جمعی و حضور فعال در اجتماعات" با میانگین وزنی ۲/۵۹ می‌باشد. همچنین، میانگین کلی پایداری اجتماعی (۲/۸۳)، کمتر از حد میانگین (۳) است.

با توجه به جدول (۳) نتیجه KMO برابر ۰/۸۸۲۴ بدست آمد و نتیجه آزمون بارتلت برابر ۱۰۶۸/۳۹۳۶ شد که، نشان دهنده نرمال بودن داده‌ها و کفایت متغیرها برای تحلیل عاملی اکتشافی و همبستگی بالای بین گویه‌ها است.

آنالیز عامل اکتشافی (EFA) و آنالیز قابلیت اطمینان:

جهت تصدیق صحت و قابلیت اطمینان معیارها، آنالیز عامل اکتشافی (EFA) و آنالیز قابلیت اطمینان انجام گرفت (جدول ۴). آنالیز بارهای عاملی مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس صورت پذیرفت. به طور کلی پنج عامل اصلی، بیانگر ۱۶ سوال با سه متغیر برونزا، یک میانجی و یک متغیر درونزا می‌باشد. برای هر کدام، از عوامل، بارگذاری عاملی بیش از ۰/۵ و مقادیر ویژه نیز بزرگتر از ۱ بدست آمد. مقدار ویژه، میزان واریانس تبیین شده بوسیله هر عامل را بیان می‌کند. مقدار ویژه برابر ۱ می‌باشد. اگر کمتر از ۱ باشد بیانگر عدم معناداری عاملها است و باید از تحلیل حذف بشوند. پس با توجه به نتایج بدست آمده از جدول (۴) تأیید می‌شود که توانایی معیارها برای توصیف عوامل بصورت منفرد قابل قبول می‌باشد. بعلاوه، مقدار آلفای کرونباخ اگر برابر ۰/۷ یا بالاتر از آن باشد قابل قبول است که در این مطالعه، مقدار آلفای کرونباخ تمامی عوامل بیش از ۰/۷ بودند.

آنالیز توصیفی همبستگی: جدول ۵ نتایج آنالیزهای

توصیفی همبستگی بین عامل‌ها را نشان می‌دهد. ابتدا، در میان مؤلفه‌های رضایت مندی از محیط شهری عامل دسترسی با ۳/۵۵ دارای بیشترین امتیاز بوده، و آسایش اقلیمی با میانگین ۳/۲۰ کمترین اثرگذاری دارد. در طرف دیگر، پایداری اجتماعی دارای پایین‌ترین امتیاز، ۲/۸۳، بود. زیست‌پذیری هم دارای امتیاز متوسط، ۳/۴۲، بود. بعلاوه، به لحاظ آماری یک همبستگی مثبت قابل توجه بین تمامی عوامل با میزان اطمینان ۹۹ درصد وجود داشت. در ضمن اگر ضریب همبستگی بیش از ۰/۷، شناسایی دقیق رابطه سببی بین عوامل سخت می‌شود. بنابراین، ضریب همبستگی تمام عامل‌های تحقیق کمتر از ۰/۶ می‌باشد.

مدل معادله ساختاری (SEM): در این مطالعه، آنالیز

معادلات ساختاری (SEM) با ایجاد یک رابطه مسیر بین عوامل برای آزمون فرضیات انجام شد. قبل از بحث خاص، برآزش مدل شناسایی گردید (جدول ۶). در نتیجه، تمامی نشانگرها تأیید گردیدند که دارای مقادیر کافی هستند. نتایج آنالیز عامل تأییدی (CFA) در جدول (۷) ارائه شده است.

مدل اندازه‌گیری برآزش مطلوبی را نشان می‌دهد که مقدار شاخص درجه آزادی (Chisq/df) برابر ۱/۹۹۶ که مقدار مطلوبی برای

بالای طبیعی، جرم و جنایت، و ... بررسی شد. همچنین مؤلفه آسایش اقلیمی در موارد تابش آفتاب و سایه، رطوبت، باد و درجه حرارت مورد بررسی قرار گرفت [۵۵، ۵۶]. همچنین شاخص نظافت و دوری از آلودگی نیز در مؤلفه آسایش اقلیمی مورد بررسی قرار گرفت [۷۶]. در خصوص وحدت و نظم کالبدی، شاخص‌های تناسب، هماهنگی، خوانایی و تشخیص و هویت مندی و حس مکان مورد بررسی قرار گرفت [۷۷]. بخش مربوط به پایداری اجتماعی، با سوالاتی از عدم احساس تبعیض و بی‌عدالتی در دسترسی به حقوق مدنی و شخصی، تمایل به مشارکت در مدیریت، نگهداری و مراقبت از محل سکونت، افتخار کردن به انتساب خود به محل سکونت، عدم احساس تعارضات فرهنگی با اهل محل و رابط خوب با اهل محل و شرکت در مراسم‌ها و آیین‌های جمعی و حضور فعال در اجتماعات مورد سنجش گرفت [۴۲، ۵۲، ۷۸]. شاخص‌های زیست‌پذیری در تمایل به حضور دایمی در محل و عدم تمایل به نقل مکان به محلی دیگر حتی با وجود امکان نقل و انتقال بررسی شد [۱۲]. برای بررسی روایی محتوایی، سوالات طبق نظر متخصصین بررسی و تا حد امکان ساده سازی و شفاف شد. برای بررسی پایایی و اعتبار داخلی، از تجزیه و تحلیل عامل اکتشافی (EFA) و تجزیه و تحلیل قابلیت اطمینان استفاده گردید. در مرحله بعد، همبستگی میان عوامل بررسی و در مرحله بعد، تجزیه و تحلیل SEM برای آزمون فرضیات انجام شد. در این مطالعه، دسترسی، دلپذیری و ایمنی، که زیر مؤلفه‌های رضایت از کیفیت محیط شهری موثر در رضایتمندی آن هستند، به عنوان متغیرهای برونزا سازماندهی شدند، و پایداری اجتماعی به عنوان یک میانجی طبقه‌بندی شد و زیست‌پذیری به عنوان یک متغیر درونزا در نظر گرفته شد (شکل ۳). تحلیل‌ها از طریق نرم افزار SPSS و AMOS انجام شد. شاخص‌ها و معیارهای پژوهش در ادامه و در جدول ۲ آورده شده است.

۵. یافته‌ها

آمار توصیفی متغیرها: با توجه به آمار توصیفی، ۵۸/۲ درصد پاسخ دهندگان به پرسشنامه‌ها، جنسیت مرد و ۴۱/۸ درصد جنسیت زن هستند. در بررسی گروه‌های سنی، ۳/۹ درصد زیر بیست سال، ۲۸/۹ درصد از پاسخ دهندگان بین ۲۰ تا ۲۹ سال، ۳۹/۱ درصد بین ۳۰ تا ۳۹ سال، ۲۳/۶ درصد بین ۴۰ تا ۵۹ سال، ۵/۵ درصد ۶۰ سال و بالاتر هستند. ۴۰/۷ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۳۸/۵ درصد مدرک دیپلم و فوق دیپلم و ۱۹/۸ مدرک دکتری درصد و ۱ درصد دارای مدرک حوزوی هستند. در بررسی سابقه اقامت، ۱۰/۲ درصد ۵ سال و کمتر، ۲۵/۹ درصد بین ۶ تا ۱۰ سال، ۳۳/۸ درصد بین ۱۱ تا ۱۵ سال، ۳۰/۱ درصد بیشتر از ۱۵ سال است. با توجه به جدول (۲)، مشاهده می‌شود که از بین متغیرهای مورد بررسی در حالت کلی بیشترین میانگین وزنی مربوط به متغیر دسترسی با میانگین ۳/۵۵ بوده و کمترین مربوط به پایداری اجتماعی با میانگین وزنی ۲/۸۳ می‌باشد. در بین زیر شاخص‌ها هم بیشترین میانگین وزنی مربوط به رضایت از دسترسی به امکانات تجاری با میانگین وزنی ۳/۷۱ بوده و کمترین مربوط به

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرها، مأخذ: نویسندگان، ۱۴۰۲

شاخص‌ها	زیر شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار
دسترسی	رضایت از دسترسی به امکانات تجاری	۳/۷۱	۰/۶۸۱
	رضایت از دسترسی به مراکز و خدمات پزشکی	۳/۴۵	۰/۷۴۸
	رضایت از دسترسی به امکانات فرهنگی	۳/۶۷	۰/۷۱۲
	رضایت از دسترسی به نهادهای دولتی و محلی	۳/۳۸	۰/۸۷۳
دلپذیری	رضایت از استفاده از پارک‌های سبز	۳/۱۲	۱/۰۵۱
	رضایت از محیط طبیعی	۳/۲۴	۰/۸۸۶
ایمنی	ایمنی در برابر بلایای طبیعی	۳/۳۳	۰/۸۷۹
	ایمنی در برابر عوامل خطر زاماند جرم و جنایت	۳/۶۸	۰/۷۰۵
	ایمنی در برابر فرسودگی و خرابی تسهیلات و امکانات شهری	۳/۵۵	۰/۷۵۲
	کنترل رطوبت	۳/۲۹	۰/۸۶۱
آسایش اقلیمی	درجه حرارت مناسب فضاهای شهری در فصول مختلف سال	۳/۰۳	۱/۳۲۱
	کنترل سایه و تابش نور	۳/۱۳	۱/۰۱۷
	آسایش در پناه باد	۳/۱۸	۰/۹۴۵
	دوری از آلودگی آب و هوا	۳/۱۵	۰/۹۷۲
وحدت و نظم کالبدی	تناسب فضاها	۳/۲۳	۰/۸۹۱
	هماهنگی	۳/۳۱	۰/۸۰۸
	خوانایی و تشخیص	۳/۲۷	۰/۷۹۹
	هویت مندی و حس مکان	۳/۴۸	۰/۷۱۲
پایداری اجتماعی	عدم احساس تبعیض و بی عدالتی در دسترسی به حقوق مدنی و شخصی	۲/۸۲	۰/۸۲۷
	تمایل به مشارکت در مدیریت، نگهداری و مراقبت از محل سکونت	۲/۹۱	۰/۸۳۲
	افتخار کردن به تناسب محل سکونت	۲/۹۹	۱/۰۹۲
	عدم احساس تعارضات فرهنگی با اهل محل و رابط خوب با اهل محل	۲/۷۵	۱/۰۵۷
زیست‌پذیری	شرکت در مراسم‌ها و آیین‌های جمعی و حضور فعال در اجتماعات	۲/۵۹	۰/۸۰۸
	تمایل به اقامت در مکان فعلی حتی با وجود امکان نقل مکان به جای دیگر	۳/۳۴	۰/۹۵۹
	تمایل به حضور دایمی و مداوم در این مکان	۳/۵۱	۱/۰۷۱

رضایت از کیفیت محیط شهری

جدول ۳. نتایج آزمون KMO و بارتلت شاخص‌های تحقیق، مأخذ: نویسندگان، ۱۴۰۲

نمره آزمون کفایت اولکین- مایر کایزر (KMO)		
۰/۸۸۲۴	Approx. Chi-Square	۱۰۶۸/۳۹۳۶
۳۸۴	درجه آزادی	آزمون کروییت بارتلت
۰/۰۰۱	معنی داری	

جدول ۴. تحلیل عاملی اکتشافی (EFA) و تحلیل پایایی، مأخذ: نویسندگان، ۱۴۰۲

شاخص‌ها	زیر شاخص‌ها	بار عاملی	مقدار ویژه	آلفای کرونباخ
دسترسی	رضایت از دسترسی به امکانات تجاری	۰/۸۰۲	۲/۲۲۹	۰/۷۶۲
	رضایت از دسترسی به مراکز و خدمات پزشکی	۰/۷۴۱		
	رضایت از دسترسی به امکانات فرهنگی	۰/۸۱۲		
	رضایت از دسترسی به نهادهای دولتی و محلی	۰/۷۰۲		
دلپذیری	رضایت استفاده از پارک‌های سبز	۰/۷۵۷	۱/۹۳۸	۰/۷۸۵
	رضایت از محیط طبیعی	۰/۷۸۴		
ایمنی	ایمنی در برابر بلایای طبیعی	۰/۷۰۱	۱/۶۷۲	۰/۸۹۳
	ایمنی در برابر عوامل خطر زا مانند جرم و جنایت	۰/۹۱۲		
	ایمنی در برابر فرسودگی و خرابی تسهیلات و امکانات شهری	۰/۷۲۵		
	کنترل رطوبت	۰/۷۱۴		
آسایش اقلیمی	درجه حرارت مناسب فضاهای شهری در فصول مختلف سال	۰/۶۳۱	۳/۲۸۵	۰/۷۰۷
	کنترل سایه و تابش نور	۰/۶۴۸		
	آسایش در پناه باد	۰/۶۷۲		
	دوری از آلودگی آب و هوا	۰/۶۶۹		
وحدت و نظم کالبدی	تناسب فضاها	۰/۷۲۱	۲/۵۲۹	۰/۷۳۸
	هماهنگی	۰/۷۴۹		
	خوانایی و تشخیص	۰/۷۳۶		
	هویت مندی و حس مکان	۰/۷۵۸		
پایداری اجتماعی	عدم احساس تبعیض و بی عدالتی در دسترسی به حقوق مدنی و شخصی	۰/۸۲۴	۳/۱۲۳	۰/۸۰۵
	تمایل به مشارکت در مدیریت، نگهداری و مراقبت از محل سکونت	۰/۸۱۹		
	افتخار کردن به انتساب خود به محل سکونت	۰/۸۳۲		
	عدم احساس تعارضات فرهنگی با اهل محل و رابط خوب با اهل محل	۰/۷۰۵		
زیست‌پذیری	شرکت در مراسم‌ها و آیین‌ها ی جمعی و حضور فعال در اجتماعات	۰/۶۸۳	۲/۰۰۵	۰/۷۹۲
	تمایل به اقامت در مکان فعلی حتی با وجود امکان نقل مکان به جای دیگر	۰/۷۴۲		
	تمایل به حضور دایمی و مداوم در این مکان	۰/۷۹۷		

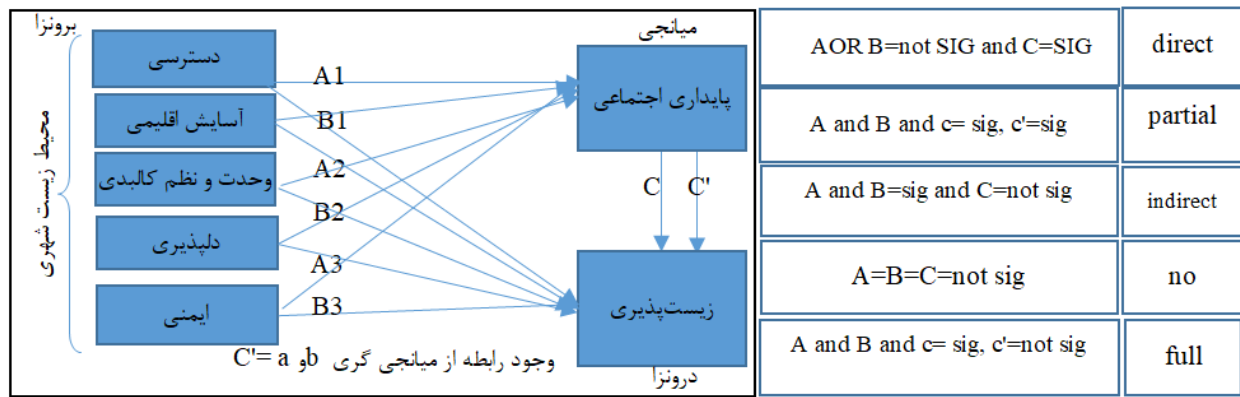
جدول ۶. نتایج شاخص‌های نیکویی برازش مدل اندازه‌گیری، مأخذ: نویسندگان، ۱۴۰۲

CFI	TLI	IFI	RFI	NFI	AGFI	GFI	RMR	Chisq/df	
۰/۹۴۹	۰/۹۴۱	۰/۹۵۲	۰/۹۲۸	۰/۹۳۳	۰/۹۱۶	۰/۹۴۶	۰/۰۴۵	۱/۹۹۶	نتایج مدل
۰/۹ ≤	۰/۹ ≤	۰/۹ ≤	۰/۹ ≤	۰/۹ ≤	۰/۹ ≤	۰/۹ ≤	۰/۰۵ ≥	< ۳	برازش مناسب

جدول ۷. آنالیز عامل تاییدی (CFA)، مأخذ: نویسندگان، ۱۴۰۲

p-value	CR	S. E	ضریب استاندارد	آیتم‌ها	
-	-	-	۰/۶۱۵	AC01 ←	دسترسی
P < ۰/۰۱	۰/۹۱۵	۰/۱۲۱	۰/۵۱۲	AC02 ←	
P < ۰/۰۱	۰/۹۰۳	۰/۱۱۶	۰/۵۹۷	AC03 ←	
P < ۰/۰۱	۰/۷۵۹	۰/۱۱۱	۰/۴۸۳	AC04 ←	
-	-	-	۰/۴۱۵	LO01 ←	دلپذیری
P < ۰/۰۱	۰/۸۱۱	۰/۱۰۶	۰/۴۲۶	LO02 ←	
-	-	-	۰/۴۴۵	CC01 ←	آسایش اقلیمی
P < ۰/۰۱	۰/۷۳۹	۰/۰۷۵	۰/۴۰۲	CC02 ←	
P < ۰/۰۱	۰/۷۲۵	۰/۰۵۳	۰/۳۹۸	CC03 ←	
P < ۰/۰۱	۰/۸۱۲	۰/۰۴۱	۰/۴۷۳	CC04 ←	
P < ۰/۰۱	۰/۷۷۱	۰/۰۳۹	۰/۴۶۱	CC05 ←	
-	-	-	۰/۴۱۹	PU01 ←	وحدت و نظم کالبدی
P < ۰/۰۱	۰/۸۴۵	۰/۰۶۸	۰/۴۳۷	PU02 ←	
P < ۰/۰۱	۰/۷۹۳	۰/۰۷۱	۰/۴۲۹	PU03 ←	
P < ۰/۰۱	۰/۷۷۹	۰/۰۶۵	۰/۴۵۲	PU04 ←	
-	-	-	۰/۵۶۵	SA01 ←	ایمنی
P < ۰/۰۱	۰/۷۶۱	۰/۰۸۲	۰/۵۹۹	SA02 ←	
P < ۰/۰۱	۰/۷۲۷	۰/۰۸۱	۰/۵۸۶	SA03 ←	
-	-	-	۰/۳۵۸	NR01 ←	پایداری اجتماعی
P < ۰/۰۱		۰/۷۹۵	۰/۰۷۲	۰/۳۶۱	NR02 ←
P < ۰/۰۱		۰/۷۸۸	۰/۰۷۷	۰/۳۷۴	NR03 ←
P < ۰/۰۱		۰/۸۰۴	۰/۰۸۳	۰/۳۴۲	NR04 ←
P < ۰/۰۱		۰/۸۰۸	۰/۰۸۶	۰/۳۱۵	NR05 ←
-	-	-	۰/۸۰۸	LI01 ←	زیست‌پذیری
P < ۰/۰۱		۰/۹۱۴	۰/۰۹۳	۰/۸۳۱	LI02 ←

رضایت از کیفیت‌های عملکردی

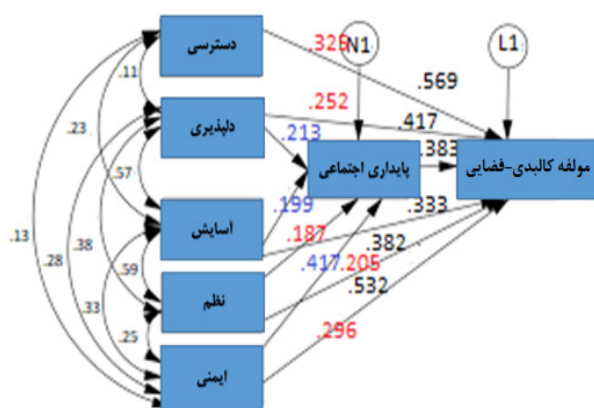

شکل ۳. مدل مفهومی پژوهش. مآخذ: نویسندگان با اقتباس از مطالعات پیشین

جدول ۵. آمار توصیفی همبستگی بین عوامل، مآخذ: نویسندگان، ۱۴۰۲

ردیف	عامل	میانگین	انحراف معیار	AC	LO	SA	CC	PU	NR	LI
۱	دسترسی	۳/۵۵	۰/۷۲۱	۱						
۲	دلپذیری	۳/۳۳	۰/۹۸۴	۰/۴۱۵	۱					
۳	ایمنی	۳/۵۲	۰/۷۶۹	۰/۵۱۱	۰/۵۹۶	۱				
۴	آسایش اقلیمی	۳/۲۰	۱/۱۳۸	۰/۴۳۵	۰/۶۱۲	۰/۶۱۷	۱			
۵	وحدت و نظم کالبدی	۳/۳۶	۰/۹۵۶	۰/۳۸۶	۰/۴۷۵	۰/۵۰۲	۰/۵۲۷	۱		
۶	پایداری اجتماعی	۲/۸۳	۱/۲۸۴	۰/۴۴۹	۰/۴۷۳	۰/۴۹۵	۰/۵۱۸	۰/۵۶۱	۱	
۷	زیست‌پذیری	۳/۴۲	۰/۹۷۲	۰/۵۱۱	۰/۵۴۹	۰/۵۷۷	۰/۶۱۹	۰/۶۸۵	۰/۷۱۶	۱

شکل ۴ معادلات ساختاری (SEM) مراجعه شود.

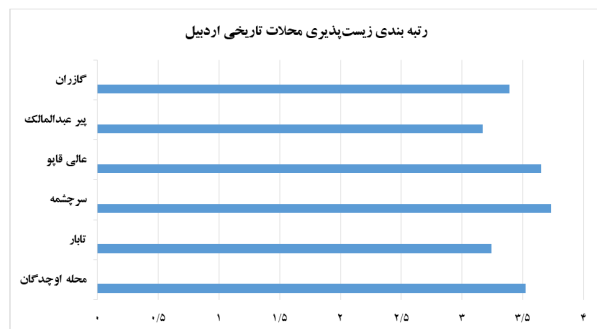

شکل ۴. مدل نهایی معادلات ساختاری (SEM)، مآخذ: نویسندگان

برای آزمون فرضیه ۲، این پژوهش به بررسی این موضوع می‌پردازد که پایداری اجتماعی، رابطه بین رضایت از محیط

برآزش مدل است. شاخص نیکویی برآزش (GFI) ۰/۹۴۶ است که نشان دهنده قابل قبول بودن این میزان برای برآزش مطلوب مدل است. شاخص توکر- لویس (TLI) ۰/۹۴۱؛ شاخص بنتلر بونت (NFI) ۰/۹۳۳؛ شاخص برآزش تطبیقی (CFI) ۰/۹۴۹ و شاخص برآزش مقتصد هنجار شده (PNFI) ۰/۹۳۳ و شاخص برآزش افزایشی (IFI) ۰/۹۵۲ و شاخص برآزش نسبی (RFI) ۰/۹۴۷ می‌باشد و همچنین شاخص ریشه میانگین مربعات باقیمانده (RMR) ۰/۰۴۵ که کوچکتر از ۰/۰۵ که همگی گویای مطلوب بودن برآزش و تأیید مدل پژوهش است.

آزمون فرضیه ۱، به این شکل بود که با افزایش رضایت از محیط زیست شهری، زیست‌پذیری افزایش می‌یابد. نتایج نشان می‌دهد که دسترسی با ضریب $(\beta = 0.0569)$ و $(P < 0.01)$ ، دلپذیری با ضریب $(\beta = 0.0417)$ و $(P < 0.01)$ ، آسایش اقلیمی با ضریب $(\beta = 0.0333)$ و $(P < 0.05)$ و وحدت و نظم کالبدی با ضریب $(\beta = 0.0382)$ و $(P < 0.05)$ ایمنی با ضریب $(\beta = 0.0532)$ و $(P < 0.05)$ همگی تأثیرات مثبتی بر زیست‌پذیری دارند. با جزئیات بیشتر، ثابت شد که تأثیر دسترسی بیش از سایر مؤلفه‌ها است. برای مشاهده نتایج آزمون فرضیه اول به

شکل ۵. رتبه بندی زیست‌پذیری محلات تاریخی اردبیل، مأخذ: نویسندگان، ۱۴۰۲

۶. بحث و تحلیل یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌ها، در نمونه مورد پژوهش، باید به پایداری اجتماعی توجه بیشتری شود. با بررسی توصیفی همبستگی بین عامل‌ها، در میان مؤلفه‌های رضایت مندی از محیط شهری عامل دسترسی دارای بیشترین تأثیر و آسایش اقلیمی کمترین اثرگذاری و پایداری اجتماعی دارای پایین‌ترین امتیاز است. زیست‌پذیری هم دارای امتیاز متوسط، می‌باشد. یک همبستگی مثبت قابل توجه بین تمامی عوامل کیفیت محیطی با زیست‌پذیری وجود داشت و تأثیر دسترسی بیش از سایر مؤلفه‌ها است. همچنین در نمونه مورد پژوهش، پایداری اجتماعی تأثیر مثبتی روی زیست‌پذیری دارد. عامل پایداری اجتماعی دارای اثر میانجی قابل توجهی بین دلپذیری و ایمنی و همچنین بین رضایت از کیفیت محیط شهری و زیست‌پذیری است. رضایتمندی بیشتر در پایداری اجتماعی بالا می‌تواند تأثیر بر روی آسایش اقلیمی و نظم کالبدی بر روی زیست‌پذیری را افزایش دهد. در بین محلات ششگانه مورد بررسی، بهتر است به محله پیرعبدالملک در رابطه با زیست‌پذیری شهر و پایداری اجتماعی توجه بیشتری شود و در الویت مداخلات برای ارتقاء کیفیت زندگی و زیست‌پذیری قرار گیرد.

۷. نتیجه‌گیری

سوال پژوهش حاضر، بررسی تأثیر رضایتمندی از مؤلفه‌های عملکردی در زیست‌پذیری محلات شهری بر مبنای رابطه میانجی پایداری اجتماعی است. هدف از پژوهش حاضر، دستیابی به مؤلفه‌های کالبدی-فضایی در توسعه زیست‌پذیری محلات شهری و تعاملات اجتماعی است. آنچه از مجموع مطالعات قابل استنباط است، ارتباط چندگانه بین متغیرهای پژوهش است که ضرورت توجه به ابعاد مختلف فضا را تبیین می‌نماید. بر اساس مطالعات انجام یافته، رضایت از محیط شهری و کیفیت آن تأثیر مثبتی بر کیفیت عملکرد زیست‌پذیری دارد. هرچه رضایت از محیط‌های شهری بیشتر باشد، کیفیت عملکردهای زیست‌پذیری هم مناسب و عالی

شهری (یعنی دسترسی، دلپذیری و ایمنی) و زیست‌پذیری را میانجی می‌کند یا خیر. اگر مسیر رضایت از محیط شهری و پایداری اجتماعی معنادار باشد و رابطه بین پایداری اجتماعی و زیست‌پذیری نیز در معادلات ساختاری (SEM) معنادار باشد، می‌توانیم پایداری اجتماعی را به عنوان یک اثر واسطه‌ای در نظر بگیریم. اول، مشاهده شد که دلپذیری با ضریب $(\beta = 0.213)$ و $(P < 0.01)$ ، ایمنی هم با ضریب $(\beta = 0.417)$ و $(P < 0.01)$ تأثیر مثبتی بر پایداری اجتماعی دارند. سپس مشخص شد که پایداری اجتماعی با ضریب $(\beta = 0.383)$ و $(P < 0.01)$ تأثیر مثبتی بر زیست‌پذیری دارد. براساس این یافته‌ها، ثابت شد که عامل پایداری اجتماعی دارای اثر میانجی قابل توجهی بین دلپذیری و ایمنی و همچنین بین رضایت از محیط شهری و زیست‌پذیری است. با این حال، این مطالعه یک تأثیر مستقیم، غیرمستقیم و تأثیر کل روی زیست‌پذیری بر طبق رابطه بین عوامل تعیین نمود (جدول ۸).

جدول ۸. اثر مستقیم و غیر مستقیم و اثر کل، مأخذ: نویسندگان، ۱۴۰۲

متغیر	اثر مستقیم	غیرمستقیم	اثر کل
دسترسی	۰/۵۶۹	۰/۳۲۵	۰/۸۹۴
دلپذیری	۰/۴۱۷	۰/۲۵۲	۰/۶۶۹
آسایش اقلیمی	۰/۳۳۳	۰/۱۸۷	۰/۵۲۰
وحدت و نظم کالبدی	۰/۳۸۲	۰/۲۰۵	۰/۵۸۷
ایمنی	۰/۵۳۲	۰/۲۹۶	۰/۸۲۸

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$.

در این جا تأثیر کل براساس مجموع اثرات مستقیم و غیرمستقیم بررسی می‌شود. در نتیجه، در رابطه بین دلپذیری، ایمنی و زیست‌پذیری و آسایش اقلیمی، اثر میانجی پایداری اجتماعی قابل توجه است. همچنین، با مقایسه اثر کل هر عامل روی زیست‌پذیری، پی برده شد که عامل دسترسی با اثر مستقیم ۰/۵۶۹ و غیر مستقیم ۰/۳۲۵ با اثرکل ۰/۸۹۴ بیشترین تأثیر داشته است. همچنین، ثابت شد که آسایش اقلیمی کمترین تأثیر با اثرکل ۰/۵۲۰ داشته است. این بدین معنی است که رضایتمندی بیشتر در پایداری اجتماعی بالا می‌تواند تأثیر بر روی آسایش اقلیمی و نظم کالبدی بر روی زیست‌پذیری را افزایش دهد. با توجه به شکل ۵، در بین محلات مورد مطالعه از نظر زیست‌پذیری محله سرچشمه با میانگین (۳/۷۳)، رتبه اول بدست آورد و محله پیر عبدالملک با میانگین (۳/۱۷) آخرین رتبه یعنی رتبه ششم را بدست آورد.

بالاترین کیفیت ساختمانی و کیفیت معابر شهری، بی توجهی به محوریت پیاده و فضاهای جمعی، عدم برنامه ریزی استفاده مناسب از بناهای فرهنگی، تراکم فروشی بدون توجه به قابلیت و ظرفیت بافت‌های شهری، حذف مکانیسم بازار از ساختار بافت شهری و کاهش اثر نقاط لنگرگاهی و خاطرات عمومی، ساخت و ساز بی هویت و میل به هویت چهل تکه در مناطق نیازمند وحدت و حس اجتماعی، هدایت پروژه‌های مولد توسعه شهری به اراضی دارای ارزش افزوده شهری، بی توجهی به کیفیت سازگاری کاربریهای شهری و از همه مهم تر تأمین خدمات عمومی و دسترسی به آنها ضمن کنترل محدوده‌های ممنوعیت تردد ترافیکی در حلقه‌های مرکزی شهری از موارد تأثیر گذار است. با عنایت به مطالعات انجام یافته، محدود سازی دسترسی‌های شهری در محلات بافت اطراف بازار، تنظیم مجدد کاربری زمین با رویکرد توسعه کیفیت‌های زیست‌پذیری، توسعه کاربری‌های غیر آلاینده و کم ترافیک، توسعه فضاهای اجتماعی و اجتماع پذیری فضاهای عمومی، تعادل بخشی به سازمان عملکردی شهر براساس تقاضای مبتنی بر زیست‌پذیری هر محل، حفظ انسجام بافت و بازار از طریق فضاها و بناهای مفصلی، محوریت پیاده در محورهای دسترسی و توسعه پیاده مداری مبتنی بر توسعه حمل و نقل عمومی TOD، حفظ ایمنی بافت از طریق روشنایی و استفاده از فناوری‌های شهر هوشمند، توسعه پارک‌ها و فضاهای سبز و توسعه کسب و کار خانگی و ایجاد خانه‌های کسب و کار خانواده برای رونق بخشی به سکونت منطبق با معیشت از عوامل موثر بر تحقق مطلوب فرضیه و هدف پژوهش حاضر است. سنجش پژوهش با استفاده از مدل‌های متکی به ساختارهای داده بنیاد و زمینه گرا، مقایسه تطبیقی بافت کهن و میانی و جدید و همچنین همراهی روش‌های تحلیل - عملکرد بعنوان زمینه‌های برای مطالعات آتی پیشنهاد می‌گردد.

References

1. Darakhshani Nasab, Hamid Reza, & Niri, Nasir. (2018). Assessment of Urban Livability Indicators from the Perspective of Citizens (Case Study: The Five Regions of Zahedan City). *Regional Urban Geography and Planning*, 8(27), 55-74. [In Persian]
2. Mirza Hosein, S., Ahmad, M., Zakir Haqiqi, K. (2021). Assessment of Livability Based on Place Attachment Variables (Case Study: Region 1 of Tehran Metropolis). *Urban Planning Geography Research*, 2, 361-385. [In Persian]
3. Visinab Borhan, Babaei Aghdam, F., Ghorbani, R.

خواهد داشت. در مطالعات قبلی نیز رابطه مشابهی را بین این متغیرها نشان داده‌اند [۲۱، ۳۵]. در پژوهش حاضر، در میان زیر مؤلفه‌های بررسی شده دسترسی بیشترین تأثیر را از بین زیر مؤلفه‌های محیط شهری از نظر کیفیت عملکردی دارد. در پژوهش‌های قبلی نیز اهمیت این موضوع مورد تأکید قرار گرفته است. بعنوان مثال، دسترسی به امکانات مختلف در شهرها، رفاه و آسایش زندگی آن‌ها را افزایش می‌دهد [۲۲]. حضور امکانات در دسترس مختلف در منطقه یک عامل مهم برای رضایت محلی ساکنان است. این امکانات تأثیر قابل توجهی بر دسترسی به فضای باز، حمل و نقل عمومی یا تسهیلات رفاهی دارند [۵۱]. تأثیر این موضوع در زیست‌پذیری نیز در پاره ای مطالعات به چشم می‌خورد. بعنوان مثال، گفته شده است، هرچه دسترسی به امکاناتی مانند مراکز خرید، موسسات عمومی و امکانات فرهنگی بیشتر باشد، زیست‌پذیری بیشتر خواهد بود [۵۳]. در خصوص رابطه دسترسی به فضاهای سبز و نقش آن در پژوهش حاضر، در برخی از پژوهش‌ها گفته شده است، هر چه میزان رضایت ساکنین از وجود و استفاده از محیط‌های طبیعی مثل پارک‌های عمومی سر سبز در منطقه بیشتر باشد، کیفیت عملکردهای زیست‌پذیری منطقه بیشتر خواهد بود [۱۰]. پایداری اجتماعی و کیفیت‌های عملکردی آن تأثیر بیشتری بر کیفیت عملکردهای زیست‌پذیری در محلات قدیم شهر اردبیل دارد. در خصوص تأثیر روابط اجتماعی همسایگان در زیست‌پذیری و رضایتمندی نیز نتایج پژوهش موبد نتایج پژوهش‌های قبلی است. بعنوان مثال اثبات شده است، با دخالت متغیر روابط اجتماعی همسایگان، تأثیر رضایت از محیط شهری بر کیفیت عملکردهای زیست‌پذیری بیشتر می‌شود و ایمنی و آسایش اقلیمی عامل مهم در رضایت مسکونی در شهرهایی با تراکم جمعیت بالا است و سطوح رضایت بالاتر با محیط‌های شهری منجر به افزایش کیفیت عملکردهای زیست‌پذیری می‌شود [۴۹، ۵۵]. در خصوص تأثیر ایمنی و نظم و وحدت کالبدی نیز پژوهش‌های قبلی موبد نتایج پژوهش حاضر هستند. بعنوان مثال اثبات شده است که ایمنی و نظم و وحدت کالبدی به همراه آسایش اقلیمی در هنگام انتخاب محل زندگی از الویتهای اصلی و مهم در کیفیت عملکردهای زیست‌پذیری شهری است [۴۲]. بدیهی است، کیفیت محیط‌های شهری ترکیبی انسجام یافته و یکپارچه از شرایطی کالبدی و فضایی برای زندگی و ارتباط ادراکی فرد [۴۷] است که از طریق رضایت یا ناراضی، تأثیر قابل توجهی بر زندگی مسکونی خواهد داشت. با نگرشی علی و معلولی به روابط میان متغیرها، تنظیم نامناسب کاربری زمین بدون توجه به معیارهای کیفی فضا و توسعه بر محوریت کشش اقتصادی منطقه، فضاهای شهری رها شده و بناهای عمومی

- Environmental Satisfaction and Neighborhood Relations. *Social Sciences* 10: 138. <https://doi.org/10.3390/socsci10040138>.
13. Khoshfar, G., Bargahi, R., & Karami, S. (2013). Social capital and urban sustainability (Case study: Gorgan City). *Journal of Urban Studies*, 2(8), 31-46.
 14. Lewicka, Maria. 2011. Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology* v.31, p. 207-30. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>.
 15. Abdullah, A., Safizadeh, M., Hedayati Marzbali, M. and Maghsoodi Tilaki, M.J. 2021, The mediating role of sense of belonging in the relationship between the built environment and victimisation: a case of Penang, Malaysia, *Open House International*, v.46, p 173-188. <https://doi.org/10.1108/OHI-11-2020-0164>.
 16. Lee, K.Y. 2020. Factors Influencing the Community Livability among the Younger Working-Age Population in Small and Medium Sized Cities: Focusing on Public Service Satisfaction, Local Government Trust, and Regional Differences. Ph.D. thesis, Sungkyunkwan University, Seoul, Korea.
 17. Khorasani, M. A., Rezvani, M. R., Motie Langroudi, S. H., & Rafieian, M. (2012). Measurement and evaluation of livability in rural areas surrounding cities (Case study: Varamin County). *Rural Research*, 3(4 (Continuing 12)), 79-104.
 18. Xu, H., Guo, X., 2017. Study on analysis model of key influencing factors of urban environment liveability. *Adv. Eng. Res.* v. 94 (ICSD 2016), p. 460-464. Available at: http://www.atlantispress.com/php/download_paper.php?id=25871406.
 19. Christy, F; Raissa, G; Sihotang, S; Wijaya, K. 2021, Critical Analysis of Urban Livability Measures Based on the Perspective of Placemaking, *IOP Conference Series. Earth and Environmental Science*; Bristol v. 764, (May 2021), p. 1-6. doi:10.1088/1755-1315/764/1/012016.
 20. Mouratidis, Kostas. 2018. Built environment and social well-being: How does urban form affect social life and personal relationships? *Cities* v.74: p.7-20. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.10.020>.
 21. Özkan, D. G., & Yilmaz, S. 2019. The effects of physical and social attributes of place on place attachment. *Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, v.13, p. 133-150.
 - (2019). Analysis of Economic Factors Affecting Urban Livability (Case Study: Tabriz Metropolis). *Scientific-Research Journal of Urban Economy and Management*, 27, 31-45.
 4. Coppola, A., Scardera, A., Amato, M., & Verneau, F. 2020. Income Levels and Farm Economic Viability in Italian Farms: An Analysis of FADN Data. *Sustainability*, v.12, p 1-18. 4898. Doi: 10.3390/su12124898. [In Persian]
 5. Saravia-Matus, S.; Amjath-Babu, T.S.; Aravindakshan, S.; Sieber, S.; Saravia, J.A.; Gomez y Paloma, S. 2021, Can Enhancing Efficiency Promote the Economic Viability of Smallholder Farmers? A choase of Sierra Leone. *Sustainability*, v.13, p. 1-17. 4235. <https://doi.org/10.3390/su13084235>.
 6. Pan, L.; Zhang, L.; Qin, S.; Yan, H.; Peng, R.; Li, F. 2021, Study on an Artificial Society of Urban Safety Livability Change. *ISPRS Int. J. Geo-Inf.*, v.10, p 1-24. <https://doi.org/10.3390/ijgi10020070>.
 7. Khomenko, S.; Nieuwenhuijsen, M.; Ambros, A.; Wegener, S.; Mueller, N. 2020, is a liveable city a healthy city? Health impacts of urban and transport planning in Vienna, Austria. *Environ. Res.* v.183, p. 1-14. 109238 <https://doi.org/10.1016/j.envres.2020.109238>.
 8. Wahidi Far, Pariush, Rezvani, Ali Asghar, & Noori Kermani, Ali. (2020). Analysis of Indicators and Factors Affecting Achieving Livable Cities in Deteriorated and Non-Deteriorated Urban Fabrics (Case Study: Region 10 of Tehran). *Urban Structure and Function Studies*, 7(24), 33-55. [In Persian]
 9. Majid. M.R, Pampanga, G.D, Ruslik, N, Zaman, M, Medugu, I.N & Amer, M.S, 2020, Urban Livability Indicators for Secondary Cities in ASEAN Region, *Journal of the Malaysian Institute of Planners*, v.8, p. 261-272.
 10. Zhan, D., Kwan, M. P., Zhang, W., Fan, J., Yu, J., & Dang, Y. 2018. Assessment and determinants of satisfaction with urban livability in China. *Cities*, v.79, p. 92-101. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.02.025>.
 11. Martínez-Bravo, M. Del M., Martínez-del-Río, J., & Antolín-López, R. 2019. Trade-offs among urban sustainability, pollution and livability in European cities. *J. Clean. Prod.* v. 224, p. 651-660. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.03.110>.
 12. Lee, Kyung-Young. 2021. Factors Influencing Urban Livability in Seoul, Korea: Urban

- Cities, v.2, p. 220-243. <https://doi.org/10.5334/bc.82>
31. Benita, F., Kalashnikov, V., & Tunçer, B. 2021. A Spatial Livability Index for dense urban centers. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, V.48, p. 2006-2022. 239980832096015. Doi: 10.1177/2399808320960151.
 32. Khan, Z. J, 2021, Livability Assessment through Literature Review: A Comparative Study between Dhaka and a South-East Asian City, *Southeast University Journal of Architecture*, SEUJA, v. 1p. 8-15.
 33. Cao, Y, Li, F, Xi, X., van Bilsen, D. J. C., & Xu, L. 2021. Urban livability: Agent-based simulation, assessment, and interpretation for the case of Futian District, Shenzhen. *Journal of Cleaner Production*, v.320, p. 1-15. 128662. doi:10.1016/j.jclepro.2021.128662.
 34. Alizadeh, J., & Mohammadi, J. (2020). An analysis of the impact of satisfaction with physical-environmental sustainability on quality of life components of residents in urban neighborhoods: A case study of central neighborhoods of Ardabil city. *Geographical Space Planning Journal*, 10(38), 197-218.
 35. Hatami Khanagahi, T., Vaziri, V., Salmaniān, B., & Tajaldini, N. (2020). Comparing the factors affecting the sense of place in new and old neighborhoods of Ardabil city. *Urban Studies Quarterly*, 9(34), 17-28.
 36. Javan Maghidi, J., Masoud, M., & Matlabi, Q. (2018). Assessing the level of social sustainability in historical urban fabrics: A case study of Ardabil city. *Sustainable City Quarterly*, 1(4), 19-36.
 37. Alizadeh, J., & Mohammadi, J. (2021). An analysis of life quality satisfaction in central urban areas: A case study of the impacts of individual variables on the quality of life of residents in central neighborhoods of Ardabil city. *Human Geography Research*, 53(3), 1049-1072.
 38. Alam, S., Vaziri, V., & Rezaei Sharif, A. (2019). Evaluating the factors influencing social ties in the central neighborhoods of Ardabil city. *Urban Management Studies*, 11(38), 24-45. [39] Okulicz-Kozaryn, A., & Valente, R. R. 2018. Livability and Subjective Well-Being across European Cities. *Applied Research in Quality of Life*. v. 14, p. 197-220 doi: 10.1007/s11482-017-9587-7.
 39. Chi, Y. L., & Mak, H. W. L. 2021. From Comparative doi:10.1108/arch-11-2018-0010.
 22. Pourahmad, A., Abedali, Y., & Allahgholi Pour, S. (2020). Spatial analysis of the effects of good governance on urban livability: A case study of crime-prone areas in regions 11 and 12 of Tehran. *Spatial Planning Journal (Geography)*, 10(2), 83-104.
 23. Doyran, I. (2020). Measuring livability of urban fabrics with an emphasis on social sustainability: A case study of informal settlements in Hamadan city. *Urban Social Geography*, 7(1 (Continuing 16)), 47-64.
 24. Ziyari, K. A., Maleki, R., & Mahamari, I. (2019). Analysis and evaluation of social sustainability with a sustainable urban development approach: A case study of the counties in North Khorasan Province. *Cultural-Social Studies of Khorasan*, 2(14), 78-102.
 25. Zalnejad, K., Hosseini, S., & Alipour, Y. (2019). The impact of sustainable urban design principles on improving citizen satisfaction: A case study of Region 4, Zone 4 of Tehran Municipality. *Armaneshahr*, 28, 171-183.
 26. Hoseinzadeh, R., Safarali Zadeh, A., & Khabbazi, H. (2021). Measuring the livability of urban neighborhoods toward sustainable development from citizens' perspectives: A case study of the Khaneh Kahan and Seyyed Morteza neighborhood in Kashmar. *Geography and Environmental Studies*, 10(40), 123-140.
 27. Sadighi Agdas, A., Izzat Panah, B., & Big Babayi, B. (2021). Assessment of livability status in the central areas of metropolitan cities from the residents' viewpoint: A case study of Tabriz metropolis. *New Perspectives in Human Geography*, 13(3).
 28. Dalvand, H., Shateryan, M., & Heydari, R. (2021). Modeling the impact of livability on quality of life based on public surveys: A case study of Doroud city. *Sustainable City*, 1, 71-86.
 29. Azar, A. (2021). Investigating the level of urban livability in the Darvazeh Dar neighborhoods of Tabriz metropolis. *Sociology Studies*, 14(50), 7-30.
 30. Khodrolou, A., & Abedini, A. (2022). Comparative study of livability in new and old urban fabric: A case study of Urmia city. *Urban Studies Journal*, 11(42), 35-48. [30] Martino, N., Girling, C., & Lu, Y. 2021. Urban form and livability: socioeconomic and built environment indicators. *Buildings and*

- Sustainable City, 2, 107-124.
49. Patterson, M. 2020. Revitalization, transformation and the "Bilbao effect": testing the local area impact of iconic architectural developments in North America, 2000-2009. *European Planning Studies*, v. 89, p. 1-28. doi:10.1080/09654313.2020.1863341.
 50. Rahnama, M. R., Ghaderi, M., Mohammadi Hamidi, S., & Hosseini, S. M. (2019). Evaluation and measurement of urban livability in the metropolis of Ahvaz. *Sustainable City Quarterly*, 2(2), 1-17.
 51. Sasanpour, F., Alizadeh, S., & Araabi Moghadam, H. (2018). Assessing the livability potential of urban areas in Urmia using the RALSPI model. *Applied Research in Geography (Geographical Sciences)*, 18(48), 241-258.
 52. De Vos, J., & Frank, W. 2017. Travel satisfaction revisited. On the pivotal role of travel satisfaction in conceptualising a travel behaviour process. *Transportation Research Part A: Policy and Practice* v.106, p. 364-373.
 53. Mehrkash, R., & Saberi, H. (2022). Identifying the effective indicators in urban livability: A case study of areas 1, 5, and 8 of Isfahan Municipality. *Geography and Urban Space Development*, 9(2), 1-16.
 54. Shakibayi, S., & Saeidi Mofrad, S. (2021). The impact of urban microclimates on environmental comfort in public open spaces: A case study of Shohada Square in Mashhad. *Urban Studies Quarterly*, 10(40), 59-72.
 55. Hosseini, S. E., Shahbani, S. H., Abasian, G., & Balanian, N. (2014). Analyzing the impact of microclimatic factors on environmental comfort in pedestrian urban spaces: A case study of thermal comfort assessment in Shahrestan Street, Tehran, from Tajrish Square to Quds Square. *Urban Management Studies*, 6(19), 1-15.
 56. Tabibian, M., & Mousavi, S. J. (2016). Investigating the role of beautification and environmental quality enhancement on urban liveliness: A case study of the historical garden city of Maragheh. *Armaneshahr Architecture and Urban Planning*, 17, 249-262.
 57. Mousavian, S., Aminzadeh, B., & Shahcheraghi, A. (2022). Reflecting on the evolution of aesthetic thought systems in architecture based on a human-centered approach. *Armaneshahr Architecture and Urban Planning*.
 - and Statistical Assessments of Liveability and Health Conditions of Districts in Hong Kong towards Future City Development. *Sustainability*, v.13, p. 1-29. 8781. Doi: 10.3390/su13168781.
 40. Bandarabad, A. R. (2011). *Sustainable city: From foundations to meanings*. Andarakhsh Publishing, Tehran.
 41. Khazaei Nejad, F., Soleimani Mehranjani, M., & Zanganeh, A. (2018). Assessing the livability of neighborhoods in Region 12 of Tehran city. *Geography and Urban Space Development*, 5(1), 45-70.
 42. Bassolas, A., Barbosa-Filho, H., Dickinson, B., Dotiwala, X., Eastham, P., Gallotti, R., Ramasco, J. J. 2019. Hierarchical organization of urban mobility and its connection with city livability. *Nature Communications*, v.10, p.413-432. doi:10.1038/s41467-019-12809-y.
 43. Mouratidis, K. 2020. Commute satisfaction, neighborhood satisfaction, and housing satisfaction as predictors of subjective well-being and indicators of urban livability. *Travel Behaviour and Society*, v.21, p. 265-278. doi:10.1016/j.tbs.2020.07.006.
 44. Tan, K.W, 2021, Discovery of Mental Wellness via Social Analytics for Liveability in an Urban City, 2021 IEEE 17th International Conference on Automation Science and Engineering (CASE), 2021, p. 2286-2291, doi: 10.1109/CASE49439.2021.9551606.
 45. Higgs, C.; Badland, H.; Simons, K.; Knibbs, L.D.; Giles-Corti, B. 2019. The Urban Liveability Index: developing a policy-relevant urban liveability composite measure and evaluating associations with transport mode choice. *Int J Health Geogr* v.18, p. 1-25. <https://doi.org/10.1186/s12942-019-0178-8>.
 46. Paul, A.; Sen, J. 2020, a critical review of liveability approaches and their dimensions. *Geoforum*, v. 117, p. 90-92. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2020.09.008> [42] Li. W.-Y., Yao C.-C. 2018, Trends of livability in the capital region of Taiwan. *J. Asian Archit. Build. Eng.* v.12, p. 293-300. Doi: 10.3130/jaabe.12.293
 47. Li. W.-Y., Yao C.-C. 2018, Trends of livability in the capital region of Taiwan. *J. Asian Archit. Build. Eng.* v.12, p. 293-300. Doi: 10.3130/jaabe.12.293.
 48. Rostami, R., Mousavi, S., Qadimi, B., & Mirzaei, K. (2021). Explaining the effective factors on the level of urban livability: A case study of Ilam city.

- Association v.52, p. 111-133.
68. Khushfar, Gholamreza; Baragahi, Reza; and Karami, Shahab. (2013). "Social Capital and Urban Sustainability (Case Study: City of Gorgan)," *Urban Studies Quarterly*, 2(8), 31-46.
 69. Tavakolinia, Jamileh; Mohammadian Moassam, Hassan; and Zarghami, Saeed. (2020). "An Analysis of the Role of Quality of Public Spaces in Social Sustainability," *Scientific-Research Quarterly of Human Settlement Planning Studies*, 15(50), 85-100.
 70. Tarh va Kavosh Engineering Consultants. (2010). "Comprehensive Plan of Ardabil City." Ministry of Roads and Urban Development.
 71. Rezazadeh Ardabili, Mojtaba and Leila Pighami. (2009). "An Approach Derived from Understanding the Traditional City for Providing an Intervention Model in the Fabric (Case Study: City of Ardabil)," *Fine Arts Journal - Architecture and Urbanism*, No. 38.
 72. Akhavi, Omid and Fatemeh Mousavi Hashemi. (2020). "Analysis of Historical Components Influencing the Morphology of the Old Texture of Ardabil City During 1300-1340 SH," *Quarterly Journal of the History of Cities and Urbanization in Iran and Islam*, 1(2).
 73. Studies on the Preservation and Revitalization of the Culturally and Historically Valuable Texture of Ardabil. (2009). Iwan Naqsh-e Jahan Engineering Consultants.
 74. Habibi, Seyyed Mohsen. (1999). "Walking Tourist Routes," *Fine Arts Journal*, No. 9, 43-51.
 75. Mohazab Taleb, Mohammad; Karimi, Mehrdad; and Sajadzadeh, Hassan. (2018). "Perspectives on Urban Landscape Aesthetics," *Urban and Regional Development Planning Quarterly*, 3(6), 81-111.
 76. Karami, Eslam and Mohammadi Hosseini, Parisa. (2018). "Investigating the Impact of Social Acceptance of Public Spaces on Social Sustainability of Residential Complexes: Case Study of Mehr Housing Complexes in Ardabil," *Urban Studies Quarterly*, 7(26), 43-56.
 58. Meshkini, A., Barhani, K., & Shahbanzadeh Nemini, R. (2013). Spatial analysis of urban social sustainability assessment: A case study of 22 regions of Tehran. *Geography*, 11, 187-211.
 59. Balaceanu, C.; Apostol, D.; Penu, D. (2012). "Sustainability and Social Justice", *Social and Behavioral Sciences*, 62, 677- 681.
 60. Thin, N. and C. Lockhart G. Yaron. (2002). Conceptualising Socially Sustainable Development. Paper prepared for DFID and the World Bank, DFID, Mimeo.
 61. Colantonio, A. (2012). The Concept of Social Sustainability and its Theoretical Framework. Translated by Bahmanpoor, S. Tehran: Tehran Renovation Organization. (In Persian)
 62. Williams, K. (2000). *Achieving Sustainable Urban Form: An Introduction*. E & FN Spon.
 63. Shahabian, Pouyan; Pirayeh Gar, Milad (2013). "Investigation of Social Sustainability Level in Motahari and 22 Bahman Streets of Rasht City," *Arman-Shahr Architecture and Urbanism*, 11, 362-372.
 64. Hasheminejad, Hashem; Feyzi, Mohsen; Rezai, Mohammad (2015). "Design Solutions for Achieving Social Sustainability in Low-Income Housing in Tehran," *Iranian Scientific Association of Architecture and Urbanism*, 9, 90-81.
 65. Jom'e Pour, Mahmoud; Ebrahimi, Akbar (2015). "Measuring and Evaluating Principles of Social Sustainability in Residential Complexes," *Urban Sociological Studies*, 5 (10), 30-1.
 66. Sajadi Ghaem-Maqami, Parvin Al-Sadat; Pourdiehimi, Shahram; Zarghami, Ismail (2011). "Principles of Sustainability in Residential Complexes," *Safheh*, 51, 75-87.
 67. Shabani, Mohammad Mahdi. (2016). "The Impact of Social Indicators on Residential Satisfaction of Inhabitants in Central Paris," *Art and Civilization of the East*, 4(12), 21-60. [69] Cho, H& Lee, S. 2017. A study on the effects of neighborhood environmental characteristics on the level of the social capital: Focused on the mediating effect of walking activity. *Journal of Korea Planning*